

Barn bør gråte når de vitner

Barn som vitner om vold og seksuelle overgrep bør gråte for å bli trodd. Er de sinte under avhøret blir de vurdert som mindre troverdige.

Svein Harald Milde
informasjonsrådgiver

Onsdag 06. juni 2012
kl. 05:00

I samarbeid med
Universitetet i Oslo

– Vi ser at folk blir forført av barnets følelser, når det vitner om vold og seksuelle overgrep. Om barnet gråter eller er sint påvirker det spørsmål om troverdighet, skyld og straffeutmåling, sier seniorforsker Ellen Margrethe Wessel ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo.

Hun har veiledet Espen Langnes i hans masteroppgave «Crying equals honesty», der han har undersøkt hvordan mennesker vurderer barns vitnesbyrd om seksuelle overgrep, hvor pålitelige og troverdige de synes barna var, skyldspørsmålet og eventuell straffeutmåling.

I slike saker er det sjelden noen vitner. Dermed blir barnas forklaringer avgjørende for rettssaken, og barn reagerer ulikt når de vitner om det som har skjedd, viser studien.

Avhør på fire måter

– Vi ville undersøke om følelser slo ut på vurderingene av barn som vitner, sier Langnes.

119 forsøkspersoner i mindre grupper så et videoopptak av et konstruert vitneavhør av en jente på 11 år med skuespillererfaring.

Hun fortalte om farens overgrep med fire forskjellige følelsesuttrykk: Trist, nøytral (følelsesløs), sint og positiv.

Deltakerne besvarte deretter et spørreskjema, som omhandlet spørsmål om troverdighet, skyld og straffeutmåling.

Forsøkspersonene oppfattet jenta mye mindre troverdig som sint i forhold til de andre følelsesuttrykkene. Noe som gav utslag i vurderinger av skyld og straff med færrest skylddommer og lavest straffeutmåling i forhold til de andre følelsesuttrykkene.

Sinne har negativt effekt

– Dette er et veldig viktig funn. Hvordan barnet oppfører seg under avhøret påvirker spørsmålet om skyld og lengden på straffen, slår Wessel fast.

– Barn som har blitt utsatt for vold og seksuelle overgrep har ofte atferdsproblemer, viser mye aggresjon og ustabilitet, så sinne er en ganske vanlig reaksjon, legger hun til.

Langnes tror våre forventninger til «riktig» atferd spiller inn på vitnevurderingene.

Barn som vitner i volds- og overgrepssaker har størst sjanse for å bli trodd om de er triste under forklaringen. De blir vurdert minst troverdige dersom de viser sinne. (Illustrasjonsfoto: www.colourbox.no)

– I slike saker ser det ut til at en trist eller nøytral reaksjon stemmer bedre overens med allmenhetens oppfatninger av korrekt atferd etter å ha blitt utsatt for denne typen overgrep, enn det et sint vitne gjør. En sint følelsesreaksjon etter seksuelle overgrep vurderes mindre troverdig og gir lavere straff i vår undersøkelse.

– Hvilke følelser barnet viser under vitneforklaringen har med andre ord stor betydning for sakens utfall, påpeker Langnes.

Strengere straff

Wessel og Langnes så også på kjønnsforskjeller hos forsøkspersonene.

Mennene vurderte et positivt følelsesuttrykk (flaue smil og flir) som mindre troverdig enn de andre følelsene, mens kvinnene rangerte den sinte reaksjonen som minst troverdig.

På spørsmålet om skyld viste analysene en betydelig kjønnsforskjell. 72 prosent av de kvinnelige deltakerne ga en skyldig dom, mens 48 prosent av mennene dømte skyldig.

Med hensyn til følelsesuttrykk og kjønn ga 73 prosent kvinner en skyldig dom etter å ha sett jenta fortelle om et seksuelt overgrep med flaue smil og flir (positiv følelse), mens 55 prosent av de mannlige deltakerne dømte skyldig etter å ha sett den positive reaksjonen.

I tillegg varierte kvinnene mer mellom de forskjellige følelsesuttrykkene enn menn, som var mer stabile.

Da forsøkspersonene skulle angi straffutmålingen skilte kjønnene seg etter å ha sett den nøytrale og uttrykksløse reaksjonen. Her foreslo de kvinnelige deltakere en gjennomsnittlig straffelengde på 50,5 måneder, mens herrene ga en gjennomsnittlig straff på 23 måneder, over 2 års forskjell.

– Muligens identifiserer mennene seg mer med den mannlige overgriperen og kvinnene mer med offeret, som i Langnes' studie ble spilt av en jente, forklarer Wessel.

Emosjonell vitneeffekt

Wessel og Langnes er enig i at denne kunnskapen må spres til fagmiljøer som jobber med barn som vitner; barnevernet, jurister og politiet.

– Den viktigste kommunikasjonen til rettsvesenet er at man må forvente et spekter av følelser hos barn som vitner, slik at man ikke tar uriktige avgjørelser på feilaktig grunnlag, for eksempel om barnet ikke gråter nok, eller viser «riktige» følelser.

– Det er viktig at fagfolk er åpne for at barn kan reagere på forskjellige måter, sier Wessel.

Fenomenet kalles «den emosjonelle vitneeffekten». At voksne vitner påvirker på denne måten har vært kjent, men det er først den siste tiden at man har kunnet studere barnas vitneeffekt.

– Vi må gi barn i rettsapparatet bedre beskyttelse, også når de ikke viser forventet atferd under avhøret, legger Langnes til.

I mange slike overgrepssaker spilles barnas vitneforklaringer av for juryen i retten, som vurderer barnets troverdighet, skyldspørsmålet og setter eventuell straff.

– Dersom en avhørsvideo vises i retten og juryen forventer en tårevåt versjon, men får se et rolig eller sint barn kan det skje at saken henlegges, påpeker Wessel.

Referanse:

Espen Langnes: [Crying Equals Honesty: How Different Emotions Influence the Perceived Credibility of a Child Witness \(pdf\)](#), Masteroppgave ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, 2012.

EKUP

Seniorforsker Ellen Margrethe Wessel er knyttet til [Enheten for kognitiv utviklingspsykologi \(EKUP\)](#), opprettet ved Psykologisk institutt i 2006.

Forskningen finansieres av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Hensikten med EKUPs forskning er å samle og målrette grunnforskning på barns nevro-kognitive og sosiale utvikling.